

Aanbevelingen bij onderzoek Dienstverlening Jeugd (Bibliotheekmonitor)

Vanuit BoekStart in de kinderopvang
en de Bibliotheek op school

Vanuit het Landelijk Team BoekStart in de kinderopvang en de Bibliotheek op school, Stichting Lezen en de KB, nationale bibliotheek, bieden wij bibliotheken graag algemene aanbevelingen en aanbevelingen per doelgroep met betrekking tot de programma's BoekStart en de Bibliotheek op school bij de Rapportage *Dienstverlening voor de Jeugd 2024-2025* (Bibliotheekmonitor).

Algemeen

Bij alle doelgroepen worden twee, gemeenschappelijke knelpunten genoemd, namelijk financiën en een gebrek aan personeel door de snelle groei van het aantal locaties. Bij financiën gaat het om twee punten: budgetten in bibliotheken zijn vooral afhankelijk van lokale gemeentelijke subsidies en een financiële bijdrage door scholen of kinderopvang. De bezuinigingen in het voortgezet onderwijs en mbo hebben effect op de bereidheid om mee te financieren.

Kostprijsberekening en financiering

Cofinanciering met de school, kinderopvang en/of gemeente blijft noodzakelijk. Inzicht in de kostprijs helpt bij bepalen van de financiering van de programma's BoekStart en de Bibliotheek op school. Door gebruik te maken van Het Exploitatie-model BoekStart en de Bibliotheek op school berekent de bibliotheek een integrale kostprijs volgens een bepaalde systematiek met landelijke kengetallen en inflatiecorrectie. De aanbeveling is om voor minimaal drie jaar bindende afspraken te maken over die financiering. Leg deze en andere gemaakte afspraken voor BoekStart in de kinderopvang en de Bibliotheek op school vast in een meerjarige samenwerkingsovereenkomst.

Voor die financiering kan tot medio 2026 kan voor aansluiting van nieuwe locaties nog gebruik worden gemaakt van de bestaande subsidieregeling Masterplan Basisvaardigheden. Mogelijk volgt in het najaar nog een extra ronde. Vanaf 2027 start de structurele financiering voor bibliotheken en funderend onderwijs. Naar verwachting zal de precieze inhoud van deze regeling door het ministerie medio juni bekend worden gemaakt. De aanbeveling is om de berichten hieromtrent goed te volgen. Daarnaast kan de Bibliotheek scholen in het primair en voortgezet onderwijs erop attenderen dat zij de extra subsidie voor leesbevordering vanaf 2027 vanuit de regeling Basisvaardigheden aan de Bibliotheek op school kunnen besteden. In de Kamerbrief van 11 juni 2025¹ staat dat bibliotheken de structurele financiering ook kunnen inzetten voor BoekStart in de kinderopvang en de Bibliotheek op school in het beroepsonderwijs (mbo-breed, mbo-pw en hbo-lerarenopleidingen).

Werven en binden van leesmediaconsulenten

De behoefte aan leesmediaconsulenten neemt toe door de groei in het aantal locaties, met name in het primair en voortgezet onderwijs. Het werven en binden van de leesmediaconsulenten verdient structureel aandacht van iedere Bibliotheek die BoekStart in de kinderopvang en de Bibliotheek op school aanbiedt.

¹ Passage uit de brief van de minister: Scholen kunnen ervoor kiezen om (een deel van) de gerichte bekostiging te besteden aan de Bibliotheek op school. Bibliotheken moeten de structurele financiering inzetten om de samenwerking met het funderend onderwijs en/of de pabo, het mbo en de kinderopvang (BoekStart) voort te zetten.

Om te kunnen voldoen aan de groeiende behoefte kan de Bibliotheek:

- Bij het voorgezet onderwijs en mbo een samenwerking aangaan met andere bibliotheken.
- Waar mogelijk kiezen voor specialisaties in een team leesmediaconsulenten, denk bijvoorbeeld aan specialist monitor of meertaligheid.
- Zorgdragen voor een goed inwerkprogramma, voldoende scholing en gerichte coaching, zodat professionals die de bibliotheek vertegenwoordigen op scholen en kinderopvanglocaties goed beslagen ten ijs komen.

Voor financiering: maak gebruik van Het Exploitiemodel BoekStart en de Bibliotheek op school voor berekening van de integrale kostprijs, bepalen van de financiering en bestaande en toekomstige subsidies.

Voor een inwerkprogramma en het benoemen van duidelijke rollen zie de handreiking De professionele leesmediaconsulent.

Voor scholing, zie het actuele opleidingsaanbod op de Bibliotheekcampus (inloggen vereist) en de overzichten van opleidingen voor BoekStart en de Bibliotheek op school in het primair onderwijs, voortgezet onderwijs en mbo.

De videoserie Leesconsulent Content is speciaal gemaakt voor startende leesconsulenten die hun weg nog moeten zien te vinden in de bibliotheekbranche, het onderwijsveld of beide.

Monitorinstrumenten

Twee derde van de bibliotheken geeft aan 'de resultaten van de monitoren effectiever te willen benutten'. Gezien de huidige ontwikkelingen (overgang van landelijke subsidie naar structurele financiering en nieuwe kerndoelen) is het van groot belang dat de bibliotheek het verhaal goed voor het voetlicht kan brengen bij het onderwijs en de gemeente. Een win-winsituatie: bundel hiervoor de benodigde expertise in de organisatie en/of Provinciale Ondersteuningsinstelling (POI); koppel een inhoudelijk monitor-expert, die weet wat er uit de monitoren (zie hieronder) te halen is, een collega op strategisch niveau en een data- en impact-expert aan elkaar.

Ook op strategisch niveau inzetten

Het merendeel van de bibliotheken verzamelt middels meerdere monitoren/instrumenten een flinke hoeveelheid data rondom effect en impact voor de dienstverlening jeugd en educatie: de Monitor BoekStart en de Bibliotheek op school, de Monitor BoekStartcoach en het online platform MijnVoorleesExpress. Benut de resultaten hieruit niet alleen op uitvoerend en tactisch niveau, maar ook op strategisch niveau. Gebruik de informatie in gesprekken met bestuurders, koepels en gemeente. En daarnaast voor de interne PDCA-cyclus en kwaliteitsaanpak in het eigen team en organisatie.

Frequentie en respons effect op kwaliteit

Verhoog de kwaliteit van de data door duidelijke afspraken te maken over de frequentie van het invullen van de monitor en spreek hoge verwachtingen uit over de respons. Speciaal aandachtspunt bij de Monitor BoekStart in de kinderopvang en de Bibliotheek op school is de achterblijvende respons op de vragenlijsten voor leesmediaconsulenten.

Er wordt voor elke locatie data verzameld op drie niveaus: leerling of student, leerkracht, docent of pedagogisch professional en beleidsniveau (leesmediaconsulent of leescoördinator). Om de data op strategisch niveau (lokaal, provinciaal en landelijk) optimaal te kunnen benutten, is een hoge respons op alle drie de vragenlijsten essentieel. Pak daarom als manager Educatie in het gehele monitorproces een rol als aanjager, inspirator en facilitator. De monitoren worden voor het team meer betekenisvol als er een verbinding is met de teamvisie en er zowel interne als externe relevantie is.

Gebruik **monitorresultaten** om BoekStart en de bibliotheek op school goed voor het voetlicht te brengen en niet alleen op uitvoerend en tactisch niveau, maar ook op strategisch niveau.

Bundel de benodigde expertise in de organisatie en/of Provinciale Ondersteuningsinstelling (POI); inhoudelijk monitor-expert, collega op strategisch niveau en een data- en impact-expert.

Verhoog de kwaliteit van de data door duidelijke afspraken te maken over de frequentie van het invullen van de monitor en spreek hoge verwachtingen uit over de respons.

Pak als manager Educatie in het monitorproces **de rol als aanjager, inspirator en facilitator** en maakt een verbinding met de teamvisie.

Doelgroep voorschools en BoekStart

Werk samen met Jeugdgezondheidszorg

Zet in op een structurele samenwerking met jeugdgezondheidszorgorganisaties (JGZ) en de gemeente. Deze samenwerking is van groot belang, omdat bibliotheken via de JGZ gezinnen al vroeg kunnen bereiken. De JGZ vormt daarmee een belangrijke schakel in de start van de doorgaande leeslijn en in de ondersteuning van gezinnen tijdens de eerste 1.000 dagen van het kind.

Zet ook in op de BoekStartcoach

In 2024-2025 werkte 64% van de bibliotheekorganisaties met een BoekStartcoach. De BoekStartcoach is een interventie binnen het programma BoekStart om ouders te stimuleren om voor te lezen en veel te praten met hun kind. De BoekStartcoach werkt op het consultatiebureau en ondersteunt de jeugdarts en jeugdverpleegkundige door met ouders in gesprek te gaan, een luisterend oor te hebben en gerichte voorleesondersteuning te bieden. In 2026 kan voor de BoekStartcoach bij Kunst van Lezen door bibliotheken subsidie worden aangevraagd voor ondersteuning bij de uitvoering en implementatie. Meer weten? Neem contact op met de [POI-coördinator](#) van jouw provincie.

Meertalige gezinnen

Stimuleer ouders om voor te lezen in hun thuistaal, de taal van hun hart. Een ruime meerderheid geeft in Bibliotheekmonitor aan zich te willen richten op meertalige gezinnen (87%). Maar daarbij gebruik van de meertalige voorleesfilmpjes in [de Jeugdbibliotheek](#) (vanaf 2 jaar) en ondersteunende materialen kunnen bibliotheken samen met hun partners gezinnen inspireren en begeleiden, zodat ieder kind kan opgroeien in een taalrijke omgeving. Het [Basispakket Mediaopvoeding](#) op Bnetwerk onder het kopje 'Meertalige voorleesfilmpjes' en in de toolkit 'Leesbevordering in meertalige gezinnen' biedt tips en inspiratie voor bibliotheekprofessionals.

Maak gebruik van de Monitor IKC bij de start

Het afnemen van de Monitor IKC voor een nulmeting is een goede start voor bibliotheken die willen starten met samenwerkingen binnen een Integraal Kindcentrum (IKC). Als je deze optie kiest voor de Monitor BoekStart en de Bibliotheek op school vullen pedagogisch professionals, leerkrachten en leesmediaconsulenten naast de reguliere monitor een aantal extra vragen in over de samenwerking met het IKC.

Indien gewenst kan ook een BSO-medewerker de monitor invullen. In de IKC-rapportage worden resultaten van de kinderopvang en de school gezamenlijk gepresenteerd. Taal, (voor)lezen en ouderpartnerschap zijn thema's waarop de school en de kinderopvang elkaar vaak goed weten te vinden en kunnen versterken. De bibliotheek kan hierin een belangrijke bruggenbouwer zijn. De data uit de Monitor zorgen daarbij voor een inhoudelijk gesprek en focus.

Zet in op een **structurele samenwerking** met jeugdgezondheidszorgorganisaties (JGZ) en de gemeente.

Zet de **BoekStartcoach op het consultatiebureau** in ter ondersteuning van ouders, jeugdarts en jeugdverpleegkundige. Maak hiervoor gebruik van de subsidie regeling van Kunst van Lezen.

Stimuleer ouders om voor te lezen in hun thuistaal, de taal van hun hart. Maak gebruik van bestaand aanbod via meertalige voorleesfilmpjes in [de Jeugdbibliotheek](#) (vanaf 2 jaar), het [Basispakket Mediaopvoeding](#) op Bnetwerk onder het kopje 'Meertalige voorleesfilmpjes' en de toolkit 'Leesbevordering in meertalige gezinnen'.

Maak gebruik van de **Monitor IKC** bij de start van de samenwerking met een Integraal Kindcentrum.

Doelgroep primair onderwijs

Vergroot expertise over leesproblemen bij jeugd

61% van de bibliotheken gaat zich in het schooljaar 2025/2026 richten op kinderen of jongeren met leesproblemen. Maak gebruik van de training *Leesplezier voor kinderen met leesproblemen* om handvatten (zoals leesgesprekken) te krijgen om je als leesmediaconsulent te richten op deze doelgroep en waar nodig de leerkracht te ondersteunen. Maak voor de financiering gebruik van de subsidieregeling 'Leesplezier voor kinderen met een leesprobleem' van de KB, nationale bibliotheek.

Effectief leesonderwijs

80% van de bibliotheken gaat zich in het schooljaar 2025/2026 richten op effectief leesonderwijs. Dit onderwerp wordt voor zowel bibliotheken als scholen steeds belangrijker. Maak gebruik van de kennis en ervaring die voortkomen uit het project *de Bibliotheek op school Plus*, zowel bij bibliotheken als bij POI's, om scholen hierbij te ondersteunen. Passende trainingen voor leesmediaconsulenten zijn: *Rijke teksten* en *Rijke taal bij kleuters*, beide te vinden in de Bibliotheekcampus.

Vergroot expertise over leesproblemen bij jeugd

door de training *Leesplezier voor kinderen met leesproblemen* te volgen als de Bibliotheek kiest voor de doelgroep kinderen en jongeren met leesproblemen. Maak gebruik van bestaande subsidie voor financiering.

Bouw expertise op over effectief leesonderwijs en werken met rijke teksten om zo beter aan te kunnen sluiten bij de vraag van scholen met effectief leesonderwijs. Maak daarbij gebruik van de expertise en ervaring van het project *de Bibliotheek op school plus* en speciale trainingen.

Doelgroepen primair onderwijs en voortgezet onderwijs

Neem de kerndoelen als vertrekpunt

Minder dan de helft van de bibliotheken heeft als voornemen om zich te gaan richten op literatuuronderwijs. Op basis van kerndoelen 8 en 9 in de nieuwe kerndoelen Nederlands voor primair onderwijs en voortgezet onderwijs zullen scholen hier vanaf het schooljaar 2027-2028 mee aan de slag moeten gaan. Zorg er dus voor dat leesmediaconsulenten kennis hebben van deze kerndoelen om leraren te adviseren. Zie de website van SLO over de actualisatie van de kerndoelen en het inspiratiedocument 'Aan de slag met de kerndoelen Nederlands', te vinden in de toolkit Netwerk & Beleid (primair onderwijs en voortgezet onderwijs).

Diversiteit en inclusie in collectie

Meer dan de helft van de bibliotheken wil zich (meer) gaan richten op diversiteit en inclusie. Bekijk de video's voor inspiratie over diversiteit en inclusie in jeugdliteratuur voor het primair onderwijs en het voortgezet onderwijs.

Neem de kerndoelen als vertrekpunt. Maak daarbij gebruik van het inspiratiedocument 'Aan de slag met de kerndoelen Nederlands', te vinden in de toolkit Netwerk & Beleid (primair onderwijs en voortgezet onderwijs).

Bekijk de video's voor inspiratie over **diversiteit en inclusie in jeugdliteratuur** voor het primair onderwijs en het voortgezet onderwijs.

Doelgroep voortgezet onderwijs

Maak gebruik van de (bestaande) tools

Drie op de vijf bibliotheekorganisaties geven aan dat ze in 2025-2026 vooral willen inzetten op vmbo-leerlingen (62%). Maak gebruik van de tools van de Bibliotheek op school voortgezet onderwijs:

- Bij Netwerk & Beleid zijn er drie recente publicaties om met scholen het gesprek aan te gaan over samenwerking: de *Factsheet de Bibliotheek op school* (2026), de brochure *Meer Lezen, beter in taal vmbo* (2025) en *Lezen lokaal verankeren* (2025).
- Bij Leesomgeving & Collectie het *Handboek Leesomgeving en Collectie in het voortgezet onderwijs* (2025), een *Reken schema collectievorming vo* en een *Overzicht materialen Makkelijk lezen voor jongeren* (2026).

- Voor het starten van een nieuwe locatie is de Wegwijzer de Bibliotheek op school een goed hulpmiddel. Daarnaast biedt het Handboek de Bibliotheek op school informatie.

Samenwerken met praktijkonderwijs of ISK

Samenwerken met praktijkonderwijs: er waren in 2024-2025 al 67 de Bibliotheek op school locaties en 11 locaties met een vergelijkbare aanpak. Gaat de bibliotheek ook met deze doelgroep aan de slag? Maak dan gebruik van de documenten die er speciaal voor deze doelgroep zijn in de toolkit Bijzondere doelgroepen.

Samenwerken met het internationaal schakelklasonderwijs (ISK) (nieuwkomersonderwijs 12-18): het gaat om 27 de Bibliotheek op school locaties en 8 locaties met een vergelijkbare aanpak. Voor deze doelgroep is sinds 2024 een grote pilot nieuwkomersonderwijs gaande. De toolkit voor deze doelgroep zal eind 2026 worden opgeleverd, maar bibliotheken kunnen nu al gebruik maken van de opbrengsten via de Biebtobieb-groep nieuwkomersonderwijs. Over het onderwerp meertaligheid is de Bibliotheekcampus een tweedaagse verdiepingstraining 'Meertaligheid' te vinden voor leesmediaconsulenten.

Maak gebruik van de tools in **de toolkit Bibliotheek** voor starten van een samenwerking met het voortgezet onderwijs en bouwstenen Netwerk & beleid en Leesomgeving & collectie.

Voor de samenwerking met het praktijkonderwijs en ISK is specifieke expertise van belang. Maak daarvoor gebruik van de tools in **de toolkit Bijzondere doelgroepen**.

Doelgroep mbo

Neem de taaleisen en thema's als vertrekpunt voor collectie

De 51 bibliotheekorganisaties die samenwerkten met het mbo, deden dit vooral door inzet van een lees(media)consulent (65%) en de levering van een collectie (67%). Er is veel vraag naar een collectie die aansluit bij de beroepsvakken (bijvoorbeeld haarverzorging en horeca). In de nieuwe taaleisen is taalgericht vakonderwijs een belangrijk onderdeel. Sluit met de collectie aan bij de taaleisen en thema's die horen bij de nieuwe eisen burgerschap. Burgerschap is een belangrijk onderwerp in het mbo.

Werk met een leesplan en bouw aan expertise

Slechts 24% van de mbo-scholen stelden een leesplan op. Een goed leesplan is een voorwaarde voor succes. Benadruk in de samenwerking het belang hiervan en stel voor om dit leesplan gezamenlijk op te stellen. Samenwerken met het mbo vraagt om specifieke kennis van het onderwijslandschap en de doelgroep. In de toolkit komt een nieuwe handreiking voor leesmediaconsulenten die (willen) gaan werken in het mbo.

Jongeren in de Bibliotheek

Bibliotheken proberen jongeren ook op andere manieren na hun 18e vast te houden als leden of bezoekers. Dit doen zij onder andere door studieplekken en samenwerkplekken in de bibliotheek voor scholieren en studenten in te richten (80%), de collectie (deels) af te stemmen op jongeren met bijvoorbeeld manga of #BookTok-titels (79%) en leestips en -advies voor jongeren aan te bieden (51%). Samenwerken met gemeenten in het kader van gratis lidmaatschap vanaf 18 jaar is daarom belangrijk.

Zorg voor een **leesomgeving en collectie** die ook aansluit bij de nieuwe taaleisen, beroepsgerichte vakken en Burgerschap.

Werk met een leesplan en bouw aan het vergroten van de expertise van leesmediaconsulenten.

Houd jongeren ook in de Bibliotheek vast door studieplekken en samenwerkplekken voor scholieren en studenten. Een gratis lidmaatschap voor mbo-ers is drempelverlagend.

Mediaopvoeding en digitale geletterdheid

Algemeen

Bibliotheken doen veel op het gebied van mediaopvoeding, digitale geletterdheid en digitaal burgerschap, maar de inzet is nog vaak via programma's en middels een campagne. Er liggen kansen om dit structureel te verankeren in het beleid en de organisatie. Op [Bnetwerk](#) vind je handvatten om ook beleidsmatig aan de slag te gaan met mediaopvoeding en digitale geletterdheid.

Voorschools en BoekStart

40% van de bibliotheken werkte samen met de dagopvang op het gebied van mediaopvoeding, 50% met de peuteropvang en 9% met de buitenschoolse opvang. Om het gesprek met de pedagogische medewerkers en organisaties nog beter te voeren over mediaopvoeding, vind je op Bnetwerk bij de [bouwsteen Netwerk & Beleid digitale geletterdheid en mediaopvoeding](#) diverse tips om te inspireren en adviseren.

Stimuleer daarnaast opvoeders om aan de slag te gaan met mediaopvoeding. Volgens de [Richtlijn Gezond Schermgebruik](#) wordt bijvoorbeeld aangeraden om tot 2 jaar geen schermen in te zetten. Je kunt opvoeders bovendien inspireren om bewust media in te zetten voor bijvoorbeeld taalontwikkeling, waarbij ze gebruik kunnen maken van luisterboeken, voorleesfilmmpjes en digitale prentenboeken. Meer informatie en tips vind je op [Mediaopvoeding | 0-6 jaar | de Bibliotheek](#).

Primair onderwijs

De samenwerking met het primair onderwijs rondom digitale geletterdheid is breed en groeit sterk in het aantal schoollocaties. Bibliotheken ondersteunen scholen vooral met activiteiten, materialen en steeds vaker met mediaplannen. In het [basispakket mediawijsheid](#) staat relevante programmering die je, het liefst leerkrachtgericht, kunt inzetten om ook de link tussen taal en digitaal zichtbaar te maken. Wil je binnen de Bibliotheek op school aan de slag met mediabewuste informatievaardigheden, dan biedt de [toolkit Digitale geletterdheid](#) inspiratie.

De uitvraag digitale geletterdheid vanuit de Monitor van de Bibliotheek op school kan op schoolniveau inzicht geven in de behoeften en vragen die er leven, zodat de samenwerking structureel en breder ingebed kan worden. Op basis van deze resultaten kan vervolgens het gesprek worden gevoerd over de manier waarop de bibliotheek ondersteuning kan bieden.

Voortgezet onderwijs

Ook in het voortgezet onderwijs is er een duidelijke groei zichtbaar in het aantal samenwerkingen en contractlocaties rond digitale geletterdheid. De uitvraag digitale geletterdheid vanuit de Monitor van de Bibliotheek op school kan op schoolniveau inzicht geven in de behoeften en vragen die er leven, zodat de samenwerking structureel en breder ingebed kan worden. Op basis van deze resultaten kan vervolgens het gesprek worden gevoerd over de manier waarop de bibliotheek ondersteuning kan bieden. Wil je binnen de Bibliotheek op school aan de slag met mediabewuste informatievaardigheden, dan biedt de [toolkit Digitale geletterdheid](#) inspiratie.

Werk ook rond mediaopvoeding, digitale geletterdheid en digitaal burgerschap **structureel samen en veranker** dit in beleid en organisatie.

Neem de tips en inspiratie mee om het gesprek met de pedagogische medewerkers in kinderopvang en medewerkers in het onderwijs nog beter te voeren over mediaopvoeding: Bnetwerk bij de [bouwsteen Netwerk & Beleid digitale geletterdheid en mediaopvoeding](#).

Maak gebruik van de monitorresultaten vanuit de Monitor de Bibliotheek op school – digitale geletterdheid (mediabewuste informatievaardigheden). Deze resultaten bieden inzicht op schoolniveau als het gaat om behoefte en vragen.

Maak gebruik van de instrumenten in de [toolkit Digitale geletterdheid](#).

Colofon

April 2026

Landelijk Team BoekStart
in de kinderopvang en de
Bibliotheek op school

Stichting Lezen

KB, nationale bibliotheek
